

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ การใช้เหตุผลทางตรรกะในพระไตรปิฎก

ชื่อผู้เขียน พระมหาบุญไทย ดัววงศ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร. บุญย์ นิลเกษ ประธานกรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์รุ่งเรือง บุญโญรส กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์น้อย พงษ์สนธิ กรรมการ

บทคัดย่อ

การใช้เหตุผลทางตรรกะเป็นศาสตร์ที่เกิดขึ้นในปรัชญาตะวันตก เริ่มตั้งแต่ในปรัชญากรีกจนถึงปรัชญาตะวันตกยุคปัจจุบัน การใช้เหตุผลเป็นสิ่งที่จำเป็นในการหาความจริงในทางปรัชญา ในปรัชญาตะวันออกโดยเฉพาะปรัชญาอินเดีย การใช้เหตุผลเป็นการหักล้างความเชื่อของลัทธิเดิมที่มีอยู่ก่อนแล้ว ต่อจากนั้นก็ใช้เหตุผลในการก่อตั้งความเห็นที่ตนเองได้สร้างขึ้น

พระพุทธศาสนายอมรับการใช้เหตุผลว่ามีความจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับหนึ่ง แต่ไม่ได้ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่เชื่อได้ทั้งหมด เชื่อได้เพียงบางส่วนเท่านั้น ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงได้ใช้การใช้เหตุผลทางตรรกะเพื่อเปลี่ยนความเชื่อเดิม ต่อจากนั้นจึงสอนหลักธรรมที่ลึกซึ้งต่อไป

งานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 นำเสนอการใช้เหตุผลทางตรรกะในปรัชญาทั่วไป ทั้งในปรัชญาตะวันตกและปรัชญาตะวันออก เพื่อเป็นส่วนในการเปรียบเทียบกับการใช้เหตุผลในพุทธปรัชญา

ส่วนที่ 2 เป็นเนื้อหาที่พระพุทธเจ้าได้ใช้วิธีการทางตรรกะ เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตั้งแต่ยุคแรกที่เริ่มก่อตั้งพระพุทธศาสนา ซึ่งยุคนี้เป็นยุคที่พระพุทธเจ้าได้ประยุกต์วิธีการต่าง ๆ ที่มีนักคิดร่วมสมัยได้เคยใช้มาก่อนพระพุทธศาสนา เป็นยุคที่ยังไม่มีเอกสารตำราแต่ใช้วิธีมุขปาฐะ เนื้อหาจึงแทรกอยู่ในพระวินัยปิฎก พระสูตร และอภิธรรม ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว การใช้เหตุผลทางตรรกะเท่าที่ปรากฏในพระไตรปิฎกไม่ได้เป็นศาสตร์ จึงไม่อาจจะระบุได้ว่าเป็นตรรกะแบบใด ดังนั้นวิธีการวิจัยจึงต้องยึดหลักการของตรรกศาสตร์ทั่วไป โดยเฉพาะตรรกศาสตร์ในปรัชญาตะวันตกเป็นกรอบในการ

พิจารณาตีความ หลังจากวิจัยแล้วจึงทำให้ทราบว่า วิธีการที่พระพุทธเจ้าใช้นั้นมีทั้งส่วนที่คล้ายกับตรรกศาสตร์ทั่วไป สามารถนำหลักการทางตรรกศาสตร์ทั่วไปมาอธิบายวิธีที่พระพุทธเจ้าใช้ได้ หรืออาจจะกล่าวว่าตรรกะมีอยู่ในพระพุทธศาสนา แต่อยู่ในฐานะเพียงเป็นวิธีการอย่างหนึ่งเท่านั้น ในส่วนที่แตกต่างกันจนไม่สามารถจะนำหลักตรรกะมาอธิบายได้มีอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งกระจายอยู่ตามหลักคำสอนบางส่วนของพระพุทธศาสนา

ส่วนที่ 3 เป็นยุคหลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว สาวกได้ใช้วิธีการทางตรรกะอย่างแพร่หลาย เพราะการต่อสู้ทางความคิดรุนแรงมาก การดำรงอยู่หรือล่มสลายของพระพุทธศาสนาจึงขึ้นอยู่กับวิธีการในการเผยแผ่มากกว่าที่จะอยู่ที่ตัวหลักธรรม เนื้อหาส่วนนี้สาวกได้นำเอาวิธีการของตรรกศาสตร์ทางตะวันตกมาประยุกต์ใช้ จนพระพุทธศาสนาเกิดการแตกแยกทางความคิด กลายเป็นนิกายต่างๆ อีกเป็นจำนวนมาก นิกายเหล่านี้ใช้วิธีการในการอธิบายและตีความแตกต่างกัน บางนิกายเน้นตรรกศาสตร์ แต่บางนิกายเน้นวิธีอื่น

งานวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การใช้เหตุผลทางตรรกะในพระไตรปิฎกเท่านั้น สาระแห่งการใช้ บุคคลที่ควรจะใช้ วิธีการที่ใช้ จึงขึ้นอยู่กับสถานการณ์โดยไม่ได้บังคับว่าผู้ที่ต้องใช้วิธีการทางตรรกะนั้นต้องเป็นนักวิชาการหรือศาสตราจารย์ลัทธิเสมอไป คนธรรมดาสามัญก็สามารถนำมาใช้ได้ วัตถุประสงค์ที่พระพุทธเจ้าใช้วิธีการใช้เหตุผลทางตรรกะจึงอยู่ที่การเปลี่ยนความคิดของผู้ที่มีความเห็นไม่ตรงกับพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ